

Munkaerőpiaci kereslet vizsgálata az építőipari szakmák esetében

Examination of labor market demand in the case of the construction professions

R. SZTÁNYI

Debreceni Egyetem, Műszaki Kar, Műszaki Menedzsment és Vállalkozási Tanszék, sztanyir@eng.unideb.hu

Absztrakt. Tanulmányomban megvizsgálom az építőipari termelés és azon belül is a lakásépítést befolyásoló tényezőket 1921- től napjainkig. Ezen számok tükrében az építőiparban dolgozók számának folyamatos változásait értékelem, illetve hogy a vizsgált körülményekre hogyan tud reagálni a munkaerőpiac. A cikkben célom rámutatni, hogy a különböző hatásokra a szakemberek száma nem tud rugalmasan változni. A nagyobb beruházási években, illetve a jobb kereseti lehetőség miatt kivándorolt szakemberek hiánya komoly gondot okoz. Ennek ellentétes pólusa, amikor a gazdasági válság éveiben a beruházási kedv hiányában munkaerő többlettel rendelkezik az építőipar.

Bevezetés

A magyar munkaerőpiacon még mindig a szakemberhiány hatásai érzékelhetőek. Annak ellenére, hogy a kormány a szakemberek minimálbér értékét növelte, a gazdaságban folyamatosan csökken a munkavállalók száma. Az Európai Unió források folyamatos áramlása lehetőséget biztosít a cégek fejlődésére, de ennek ellenére a cégek továbbra sem tudják betölteni nyitott pozícióikat. Az építőipar és kereskedelem szektorokban a legjelentősebb a felvételi kedv a vállalkozók körében, mely az iparágakat sújtó munkaerő hiányból adódik.

Tanulmányom célja, hogy elemezzem Magyarországon az építőipar munkaerőpiaci sajátosságait. Ehhez megvizsgálom, hogy mely tényezők befolyásolják a munkaerőpiaci keresletet az építőiparban, elemzem az építőipar helyzetét 2016-ban, majd bemutatom a keresleti oldalra vonatkozó konkrét adatokat.

1. A munkaerőpiac

A munkaerőpiac hatást gyakorol a gazdaságra, mivel a gazdaság működését és teljesítményét nagyban befolyásolja a munkaerő, mint erőforrás. Továbbá hatást gyakorol a társadalomra, hiszen a munkaerőpiaci szereplők maguk az emberek, akik azért vannak a piacon, hogy az elvégzett munkájuk után jövedelemhez jussanak. Egy jól működő munkaerőpiacot rugalmasság és magas fokú

alkalmazkodóképesség jellemez. A munkaerőpiac és annak szereplői hatékonyabban tudnak reagálni a piac változásaira, ami meghatározza a foglalkoztatottság növelését és stabilitását. Szükséges jellemzők lehetnek:

- a munkaerőpiac átláthatósága
- a munkaerő-kereslet és kínálat prognosztizálása
- a megüresedett álláslehetőségek mihamarabbi betöltése, hatékony munkaerő- piaci intézményrendszer
- a munkaerő képzésének az igényekhez való igazítása
- a forrásfelhasználás hatékonyságának növelése
- diszkrimináció redukálása. [1]

A munkavállalók fontos jellemzője, hogy a mindenkori elérhető jövedelmük maximalizálásában érdekelték, minek következtében a munkaszervezetben betöltött pozíciójukra, a szakmai tudásukra, a második gazdaságban elérhető pótlólagos jövedelmeikre támaszkodhatnak, illetve kihasználják a cégek között zajló munkaerőpiaci versenyt. [6]

Egy egészségesen működő piacgazdaságban a piac szereplőit nagyban befolyásolja a gazdaság hosszú távú egyensúlyának fenntartása, és ez olyan hatást gyakorol a piac döntéshozóira, hogy a gazdaság állapota és az egyensúly ne távolodhassanak el egymástól. A kettő közötti átmenet teszi lehetővé azt, hogy kialakuljon egy olyan stabil piacgazdasági egyensúly, amely döntően befolyásolja a gazdaság működési mechanizmusát, a szereplők döntéseit. A vállalatok munkaerő-keresletét főként a termékük iránti kereslet és a bérek alakulása határozza meg, az egyéb tényezők hatása jellemzően kisebb. [2]

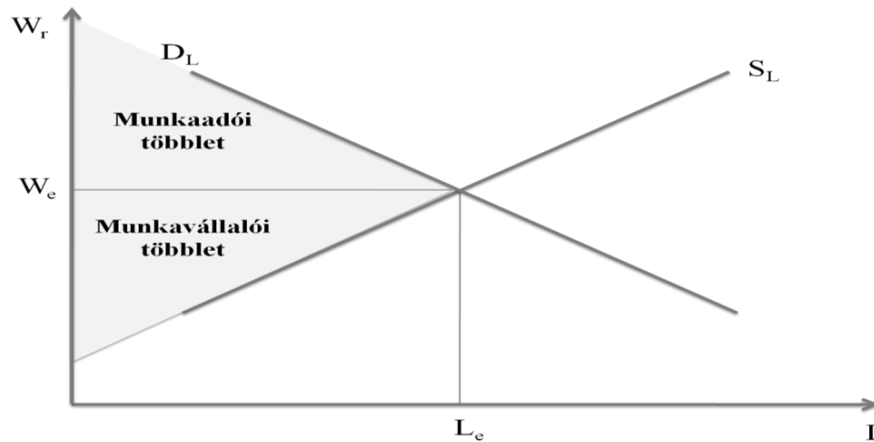
1.2 Munkaerő kereslet

A munkaerő keresletet a következő három tényező befolyásolja: a munka termelékenysége, a kereslet a végtermék iránt, és a munkabér. Munkatermelékenységnek az egységnyi munkaráfördítés hatékonyságát tekintjük, és a munkát végző személyek létszáma befolyásolja. Ha a munkatermelékenység alacsony, akkor nő a munkára való kereslet egy bizonyos pontig. Addig, amíg az adott nagyságú munkaerő által előállított haszon nagyobb, mint az adott nagyságú munkaerő költsége. Ahol az említett két érték megegyezik, azt a pontot nevezzük határterméknek. Ezen a ponton túl a munkaerő kereslete csökkenni fog, mert magas a munkatermelékenység mértéke. A munkaerő iránti keresletet származtatott keresletnek nevezzük. A munkáltatók többnyire azért vásárolnak munkaerőt, mert ennek következtében eladható termékeket állíthatnak elő. A munkaerő iránti kereslet a termékpiaci kereslet függvénye. Továbbá függ a termelési folyamat sajátosságaitól, elsősorban a munka és egyéb termelési tényezők helyettesíthetőségétől. Végül soron a munkaerő iránti keresletet befolyásolja a munkaerő, és a többi termelési tényező ára is. [1]

1.3 Munkaerő piaci egyensúly

A munkaerőpiac állapotát úgy ábrázoljuk, hogy egy koordinátarendszerben tüntetjük fel a munkaerő keresleti és munkaerő kínálati görbét. A kereslet és a kínálat a két görbe metszéspontjában lesz

egyenlő. A W_e bér mellett kerül egyensúlyba a piac. A keresleti és kínálati görbe metszéspontjánál találjuk az egyensúlyi bért. Egyensúlyi bérnek azt az összeget nevezzük, melyet a munkáltatók még hajlandóak megfizetni, és amiért a munkavállalók hajlandóak dolgozni. Le az egyensúlyi létszámot jelöli. Változhat az egyensúlyi bér, mint a kereslet, mint a kínálat szempontjából.

1. ábra: A munkaerőpiaci egyensúly ábrázolása

(Forrás: Dajnoki, 2015:13)

Ha a munkaerő kereslet nagyobb a munkaerő kínálatnál, ebben az esetben beszélhetünk munkaerőhiányról (túlterheltségről). Ez előnyt jelent a munkavállaló számára, mert így válogathatnak a munkáltatók között figyelembe véve saját prioritásukat a munkahely megválasztásával kapcsolatban. Beszélhetünk túlkínálatról vagy munkanélküliségről akkor, ha a munkaerő kereslet kisebb, mint a munkaerő kínálat. Ez a munkaadó számára nyújt kedvező helyzetet, így ők válogathatnak a munkavállalók között alacsonyabb bérezés mellett magasabb minőségű munkavállalók közül. Akkor beszélhetünk kompetitív piacról, ha a munkaerő kereslete és kínálata megegyezik, egyensúlyban van. Ez az ideális állapot, annyi munkavállaló tud elhelyezkedni a piacon, ahány pozíciót kínálnak a munkáltatók, továbbá a munkavállalók pontosan az elvárásuknak, tapasztalatuknak és iskolai végzettségüknek megfelelő munkát találják meg. Természetesen ez az ideális állapot csak elméletben létezik, csak véletlenül jöhet létre ez az állapot. Mérése, mérhetősége rendkívül nehéz, ugyanis a kisebb eltérések az egyensúly szempontjából még elfogadhatónak számítanak, például egy fejlett piacgazdaságban a 2-3%-os globális munkanélküliség még elfogadhatónak minősül az egyensúly szempontjából. Az egyensúlytól való bármely irányú nagyfokú eltérés esetén már be kell avatkozni az ismert eszközök alkalmazásával. Ezen eszközökkel nem csak utólag lehetséges a keresleti-kínálati viszonyok szabályozása, de proaktívan is beavatkozhatunk, hogy megelőzhessük a nem kívánatos hatásokat. [1]

2. Az építőipari munkaerő keresletet befolyásoló adatok

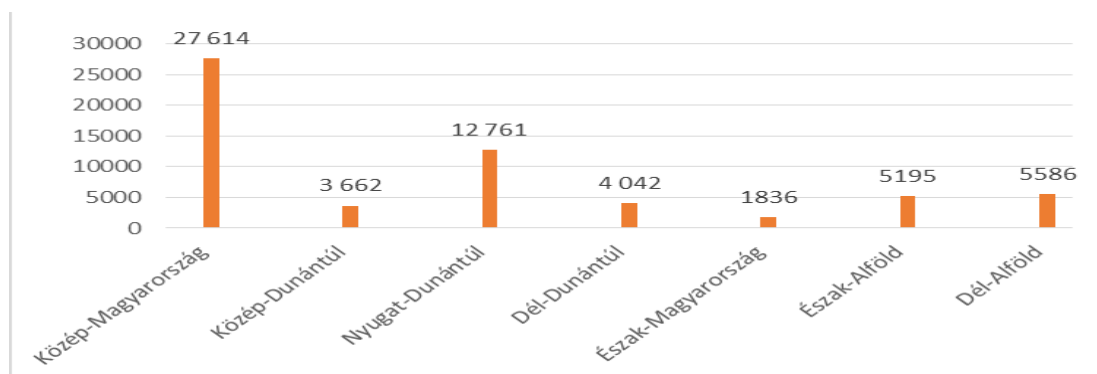
Magyarországi az építőipar helyzetét az évszázadok alatt mind gazdasági, mind politikai döntések, de akár háborúk is befolyásolták. Az épített lakások száma ezen döntések tükrében szintén folyamatosan változtak az évek alatt, amely az építőipari munkaerő keresletet is befolyásolta (2. ábra).

2. ábra: Épített lakások száma Magyarországon 1920-tól 2012-ig

(Forrás: KSH, 2016)

Amint a 2. ábrán is látható az első világháború után egy nagyobb emelkedés mutatkozik az épített lakások számában. Azonban az első gazdasági világválság azonnal éreztette hatását Magyarországon is, azaz a közel 55 000/év/lakás száma 1933-ra már csupán 17 874 lakás/évre csökkent. A második világháború végeztével az újjáépítés gondjaival küszködő ország 1949-ben is csak 13 254 db lakás/év tudott teljesíteni. Ekkor a nagyblokkos építési technológia berobbanásával a lakások száma évről évre növekedést mutatott, ami 1975-ben érte el a csúcst (99 588 lakás/év). Magyarország gazdasági helyzetéből adódóan a szocialista tervgazdálkodásról a piacgazdaságra való áttérés miatt a lakásépítések száma rohamosan lecsökkent, így 1999-re visszatért az ország a 20 000 alatti lakásszám/évre. Az állami beavatkozás érezhető volt a 2000-es évektől 2008-ig, amikor is közel 45 000 lakás épült évente, de az újabb gazdasági világválság az eddigi legalacsonyabb lakásszám adatokat eredményezte, 2012-ben 10 560 lakás épült évente. Ez az adat 2013-tól 2016-ig az alábbiak szerint alakult (3. ábra). [3]

3. ábra: Épített lakások száma 2013-2016 között Magyarországon

(Forrás: KSH, 2016)

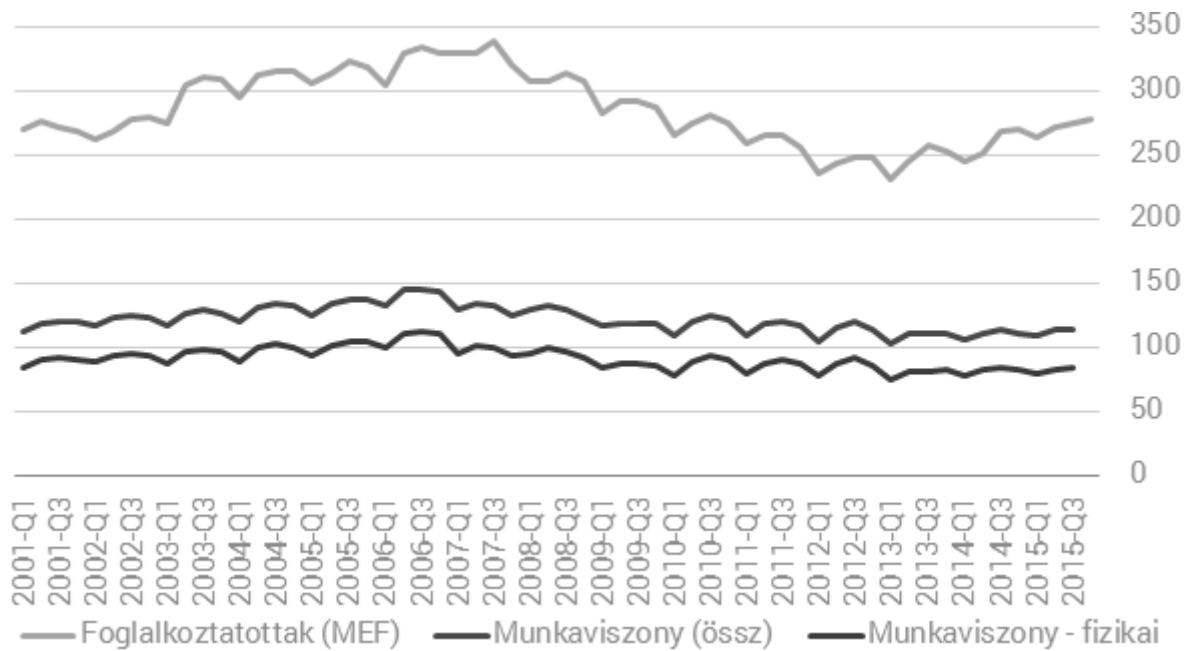
A gazdasági válság utána ötödik évben a politikai döntések és az adórendszer átalakítása miatt évről évre kismértékben ugyan, de növekedett az épített lakások száma. Ez az arány az évi 20 000 lakást érte el, de az ország régióiban aránytalan eloszlásban. Amint a 3. ábra szemlélteti Közép-Magyarország, azaz Budapest és környéke kiemelkedően magas beruházási kedvet mutatott. Jól látható a keleti régió leszakadása, három év alatt Észak-Magyarországon nem érte el a 2000 darab lakás számot. [3]

2.1 A kereslet változása és a várható létszámváltozás az elkövetkező években

A szakképzett munkaerő iránti kereslet növekedése az elkövetkező négy éves távlatban a Pest megyei és a budapesti vállalkozások körében várható, a prognosztizált létszámnövekedés 9 601 fő, illetve 9 248 fő. Tolna megyében várható a legkisebb mértékű növekedés (95 fő). A régiókat tekintve a legnagyobb mértékű növekedés Közép-Magyarországon várható az elkövetkező években (kb. 18 850 fő az 5. évre), a legkisebb mértékű növekedés Dél-Dunántúlon várható (kb. 538 fő az 5. évre). A többi régió esetében a várható létszámnövekedés közel azonos. A külföldi tulajdoni hányadot tekintve a legnagyobb mértékű várható létszámnövekedést a tisztán hazai (9 185 fő), illetve a tisztán külföldi tulajdonú (20 580 fő) cégek jelezték. Az éves nettó árbevételt tekintve a legnagyobb méretű létszámbővítést az az egymilliárd forint feletti bevétellel rendelkező vállalatok fogják végrehajtani az 5. évre (24 869 fő). Az 500 millió és egy milliárd forint közötti árbevételű vállalatoknál 1 975 fő létszámbővítés várható országos szinten. Az ágazatok szerinti megoszlást tekintve a szakképzett munkaerő iránti kereslet legnagyobb arányú bővítését az ipari (10 619 fő) és szolgáltató cégek (19 144 fő) tervezik, míg a legkisebb arányú bővítést a mezőgazdasági cégek (134 fő). Emellett az is látható, hogy a vállalkozások jelentősen lecsökkentenék a 4 éven túli munkaerő-keresleti előrejelzéseiket. Ez a csökkenés minden szektort érint (akárcsak 12 hónapos időtávon) de lényegesen kisebb a visszaesés mértéke. Ebből arra következtethetünk, hogy a gazdasági várakozások vissza kívánnak térni a válság előtti munkaerő-felvételi szokásaikhoz hosszabb távon, de ez a hatás nem teljes. [7]

3. A munkaerőpiaci kereslet vizsgálata az építőiparban

2015 végén körülbelül 275 ezren dolgoztak – szellemi és fizikai foglalkozásúak összesen – az építőiparban. Ez magasabb, mint a 2013 eleji 230 ezres mélypont, viszont jóval alacsonyabb, mint a 2006-2007-es 330-340 ezres csúcs (4. ábra).

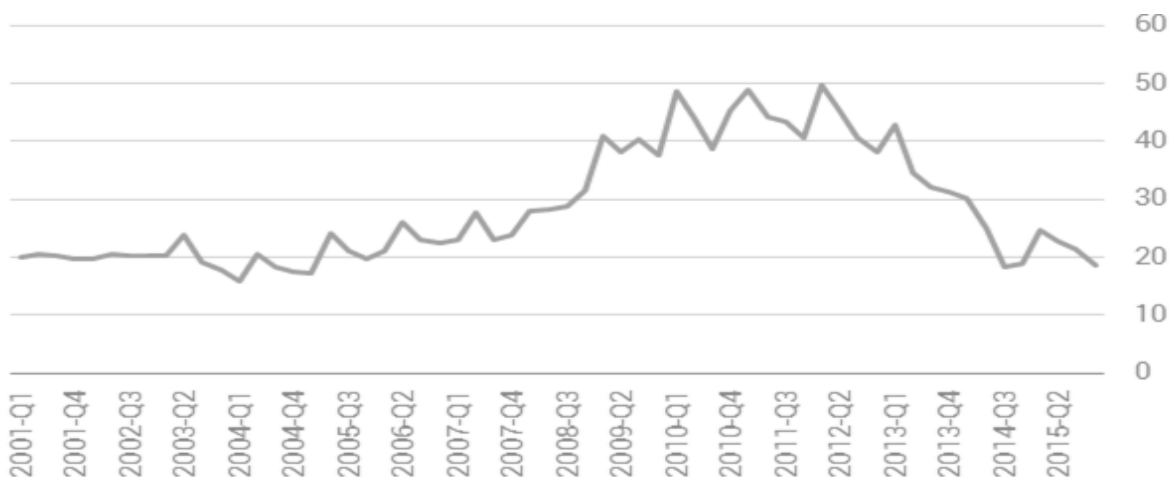

4. ábra: Foglalkoztatottak száma az építőiparban (ezer fő)

(Forrás: Rigó, 2016)

A szakmunkások ennél kevesebben vannak; egy felmérés szerint – ami nem mutatja a megbízással és feketén munkát vállalókat – 2015 harmadik negyedévében 83 ezer fizikai munkást alkalmaztak az építőiparban, amely statisztika 2006-ban még 110 ezer főnél járt. [5]

A munkaerő-felmérés tavaly körülbelül 20 ezer olyan munkanélkülit számolt, akiknek az előző munkahelye az építőiparban volt nyolc éven belül, így valószínűsíthető, hogy ez után is ott kívánnak elhelyezkedni (5. ábra). A Nemzetgazdasági Minisztérium nemrég azt közölte, hogy a Nemzetközi Foglalkoztatási Szolgálatnál regisztrált álláskeresőik közül 2015 decemberben 17 ezren voltak, akik az építőipar területén kívántak elhelyezkedni az országban. [5]

5. ábra: Munkanélküliek száma, akiknek előző munkahelye az építőiparban volt 8 éven belül (ezer fő)

(Forrás: Rigó, 2016)

Mindez azt jelenti, hogy a munkaerő-tartalék bő tízéves mélyponton van a szektorban, feltehetően az elhelyezkedni kívánók részéről itt már foglalkoztathatósági problémák is felmerülnek. Ráadásul a 17 ezer fős országos adat ennek fényében olyan alacsony, hogy a nagyvárosokban várhatóan először fellendülő lakásépítési hullám munkaerőigényét (súrlódásos és egyéb okok miatt) nem lesz képes kielégíteni.

A legtöbb építőipari foglalkozás évek óta hiányszakmának számít Magyarországon, aminek ügyét éppen ezért az NGM már kiemelten kezeli, ugyanis az ilyen képzéseket ingyenesen (állami ösztöndíjjal) lehet elvégezni (5. ábra). Bár ezek az intézkedések a jövőben érdemben növelhetik a szektor számára rendelkezésre álló munkaerő nagyságát, a várhatóan idén év vége felé fellendülő lakásépítések szempontjából ez még nem segít sokat, ugyanis a most tanulók addig nem lépnek ki a munkaerőpiacra. [5]

Építőipari hiányszakmák (2016/2017-es tanév)	Közép-Mo.		Közép-Dunántúl		Nyugat-Dunántúl		Dél-Dunántúl		Észak-Mo.		Észak-Alföld		Dél-Alföld							
	Budapest	Pest	Fejér	Kom.-Esz.	Veszprém	Győr-M.-S.	Vas	Zala	Baranya	Somogy	Tolna	B.-A.-Z.	Heves	Nógrád	Hajdu-Bihar	Jász-N.-Sz.	Szab.-S.-B.	Bács-Kiskun	Békés	Csongrád
Ács																				
Asztalos																				
Bádogos																				
Épület- és szerkezetlakatos																				
Épületgépész technikus																				
Festő, mázoló, tapétázó																				
Hegesztő																				
Központifűtés- és gázhálózat szerelő																				
Kőműves és hidegburkoló																				
Magasépítő technikus																				
Mélyépítő technikus																				
Villanszerelő																				
Víz-, csatorna- és közmű- szerelő																				

6. ábra: Építőipari hiányszakmák a szakképző centrumokban jelentkezők száma alapján (2016/17-es tanév)

(Forrás: Magyar Közlöny, 2015)

Az ÉVOSZ becslései szerint a következő három évben 20 ezer lakás építése kezdődhet meg a kormányzati intézkedések hatására, ami 1400 milliárd forintnyi megrendelést adhat az építőiparnak, így jelentős munkaerő-igénnyel jár majd. [5]

Összefoglalás

A beruházások és lakásépítések száma a vizsgált adatok alapján nagyon érzékeny mind külső, mind pedig belső hatásra (gazdaság, pénzügy, politikai, technikai fejlődés, demográfiai változások). Ezek a hatások nemcsak a lakásépítések számát befolyásolják, hanem az iparághoz tartozó szakemberek iránti keresletet is. Azonban nem csak a keresleti oldal vizsgálata fontos, hanem a kínálati oldalé is, hiszen a beruházások igényeihez az adott szakemberek létszáma nem tud rugalmasan alkalmazkodni, ugyanis a gyors döntéseket és változásokat a szakiskolák, szakképző centrumok nem képesek ugyanolyan ütemben követni.

Az intézkedések hatására ugyan elindul egy folyamat, de az iskolában végzett szakmunkások vagy szakemberek akár 3-4 év késéssel tudnak csak belépni a termelésbe, így ezt nem tekinthetjük jelentős változásnak. Ezek a szakmunkások a jobb körülmények miatt elvándorolt szakképzett és gyakorlattal rendelkező szakembereket sem minőségében, sem számában nem tudják pótolni. További célom, hogy ezen tanulmányra építkezve megvizsgáljam a kínálati oldalt is, illetve a felvázolt problémákra vonatkozó lehetséges megoldásokat.

Hivatkozások

- [1] Dajnoki K. (2015): Munkaerőpiaci és HR ismeretek, Munkaerőpiac-orientált, vállalkozói kompetenciák fejlesztése, Center-Print Nyomda, Debrecen, ISBN 978-615-80290-0-1
- [2] Kőrösi G. (2005): A versenyszféra munkapiacának működése, MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest. ISBN 963 9588 36 9
- [3] KSH: Központi Statisztikai Hivatal, 2016
- [4] Magyar Közlöny (2015): 149. szám, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2015. október 13.
- [5] Rigó A. (2016): Soha nem volt ekkora munkaerőhiány az építőiparban:
http://www.portfolio.hu/gazdasag/munkaugy/soha_nem_volt_ekkor_a_munkaerohiany_az_epitoiparban.226868.html
- [6] Roóz J. (2013): Emberi erőforrás és munkaerőpiaci menedzsment:
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/0007_c2_1060_1062_emberieroforr_scorm/adatok.html
- [7] Fazekas et.al. (2009), A munkaerő-piaci szereplők az iskolarendszerű szakképzés beiskolázási szerkezetének kialakításában, Magyar Kereskedelmi és Iparkamara